

Кооперативні виплати при моделі:

$$K_{\epsilon}^j = (E_k^j - (E_k^j \times 10\%) - (E_k^j \times 20\%)),$$

де E_k^j – економічний ефект від діяльності в кооперативі індивідуально по кожному із членів

$$E_k \geq S_f + V + N$$

де S_f – вартість сировини за середніми реалізаційними цінами переданої в кооператив;

V – витрати на переробку сировини;

N – норма прибутку;

Тільки за цих умов сільськогосподарському товаровиробнику доцільно входити в інтегровану структуру.

Висновки. Викладений механізм розподілу прибутків, що отримуються переробними формуваннями, не потребує надто складних розрахунків і є, на наш погляд, прийнятною як для окремих агропромислових підприємств, так і їх об'єднань. При такому підході, чим більше господарство випустить сировини та здасть її на переробку, тим більше отримає прибутку.

Література:

1. Хвостов А.И. // Эффективность агропромышленной интеграции в условиях формирования рыночных отношений / А.И. Хвостов, И.А. Минаков, Л.А. Сабетова // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 1999. – №9. – С. 38-39.

УДК: 631.1.017:636.034.009.12

ОЦІНКА ПРОЯВУ МАСШТАБУ ВИРОБНИЦТВА В МОЛОЧНОМУ СКОТАРСТВІ НА ЙОГО КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

Улько Є.М., викладач

Харківський національний аграрний університет ім. В.В.Докучаєва

В статті розглянуто теоретичні основи масштабу виробництва в системі формування конкурентоспроможності виробничої діяльності в молочному секторі агропродовольства. Запропоновано на прикладі сільськогосподарських підприємств здійснювати оцінювання його прояву, напрям дії, проілюстровано формами кривих в часі та за обсягами виробництва молока.

In the article the theoretical bases of production scale in the system forming the competitiveness of production activity in the milk sector ahroprodovolstva. Suggested by the example of farms to evaluating its manifestation, the direction of the illustrated shape curve in time and terms of milk production.

Постановка проблеми. З початком ринкових відносин в економіці України, відбулися радикальні зміни пріоритетів діяльності аграрного сектору, все більше галузей, підприємств стали опиратися на правила та закони ринкового механізму. Але з ряду причин об'єктивного та суб'єктивного характеру, саме ринковий механізм в сполученні з послабленням державного втручання призвели до економічних та соціальних поступок сільського господарства, звернення, з наміченого шляху розвитку та прагнення до його ста-

лості. Із-за трансформаційного переходу серед усіх галузей товарного виробництва найбільш постраждало тваринництво, перетворившись в тотально збиткове вже з перших років, і на сьогодні перебуває в тяжкому становищі.

Не винятком стало й молочне скотарство, результати яскраво свідчать про зміни акцентів з виробництва молока між різними категоріями господарств. Якщо в 1990 р. на частку сільськогосподарських підприємств припадало 76% з яких по чисельності корів було 73,9%, то в 2009 р. – 19,3 і 22,1% відповідно [1]. Тобто більше 80% молока виробленого в Україні в середовищі особистих господарствах населення (ОСГ). Такі структурні галузеві зміни стали причиною тотальної збитковості виробничої діяльності, в умовах порушення ціноутворення яке й призвело до скорочення виробництва, позбавивши молочне скотарство економічних засад розширеного відтворення. Наслідком цього стало зменшення обсягів виробленого молока за усіма категоріями господарств до 11,6 млн т в 2009 р. або на 52,6% порівняно з 1990 р. В тому числі поголів'я корів було в 2009 р. - 2,7 млн гол або зменшилося на 67,3% відповідно [1,с.116].

Звідси, основні причини зменшення виробництва молока в Україні за 1990-2009 рр. пов'язано з порушенням ряду економічних законів які призвели до збитковості галузі, що на поверхні виразилися в скороченні поголів'я більш ніж 2/3 частки та переміщені виробництва на “плечі” ОСГ. Все це врешті решт відобразилося на послабленні галузевої концентрації, типових розмірів підприємств, спеціалізації тощо.

Цьому свідчать дані галузевого стану. Так в 2009 р. чисельність сільськогосподарських підприємств які утримували корів складала 4093 од., з яких 38 од. мали поголів'я більше 999 гол або частка від усіх лише 0,9%. Окрім цього важливим показником є середньогалузевий розмір, який для підприємств України склав 148 гол [1,с.112]. А поскільки молочне скотарство опирається на ОСГ в яких 42,9% утримують корів та з розрахунку на 10 домогосподарств припадає 4 гол, то в середньому це близько однієї голови [1, с. 182]. Дані обставини в яких знаходиться галузь значно впливають на її ефект масштабу який і є важливим критерієм в підвищенні конкурентоспроможного господарювання.

Порівняння становища молочного скотарства в США лише підтверджує вище сказане. В 2009 р. з 65 тисяч товаровиробників молока (ферм), ті в яких нараховувалося більше 1000 гол їх частка складала 43,8%, виробляючи 46,9% молока. І тільки 740 фермерських господарств або 29,8% мали поголів'я більше аніж 2000 гол, що становило 31,2% виробленого молока. Таким чином, маючи поголів'я корів у розмірі 9,3 млн гол, середній розмір ферми станове 144 голови [2]. На поверхні розміри нібито близькі, але при деталізації розкривається суттєва розбіжність між галужевими напрямками. Не беручи до уваги господарства населення, в Україні підприємства залишаються досить дрібними та нездатними в повній мірі використовувати ефект передбачений масштабом виробництва розвинених країн при накопиченні конкурентних переваг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дане коло питань розглядається в ряді праць вчених-економістів серед яких: В.Г. Андрійчук, О.А. Козак, Н.С. Ляліна, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, О.А. Нужна, М.К. Пархомиць, О.В. Пащенко, П.Т. Саблук, О.В. Цимбал, Н.І. Шиян та в багатьох інших. Зважаючи на вагомий внесок даних дослідників, ряд проблем пов'язаних з масштабом виробництва в системі конкурентоспроможного господарювання продовжують існувати.

Постановка завдання. Виявити та оцінити вплив масштабу виробництва в молочному скотарстві на конкурентоспроможність господарювання.

Виклад осново матеріалу дослідження. На думку О.В. Пащенко шлях розвитку молочарства на перспективу пов'язаний саме зі збільшенням розмірів підприємств. Так в Україні вже з'явився молочний комплекс на 4070 гол, надій молока від корови досяга 9000 кг, поряд з ним в областях введені комплекси на 800, 1200 і 2400 скотомісць [4, с. 46]. Допускаючи такий сценарій розвитку галузі на основі лише появи крупних приватних виробників молока, В.О. Цимбал звертає увагу на небезпеку з їх сторони, тим самим виділяючи більш кращу ситуацію за умов активації кооперативних зв'язків у молочному секторі. Основою співпраці повинно слугувати загальне об'єднання товаровиробників молока на певній території, створення молокопереробного-збутового сільськогосподарського кооперативу який сприятиме вирішені низки економічних та соціальних проблем, захищатиме інтереси громади [5, с. 22].

Поширення коопераційних зв'язків потенційно дозволяє розглядати добровільні об'єднання на шляху до створення кластерів в молочному скотарстві як на районному або в подальшому на регіональному рівні. При цьому однією з переваг кластерного об'єднання полягає на використанні ефекту масштабу [6, с. 99]. Щодо ефекту масштабу проведемо деяке уточнення. Справа в тому що сільськогосподарське підприємство виходить на ринок молока на тривалий період, і сам період окупності капітальних вкладень становить значний проміжок часу. Якщо даному, гіпотетично, властивий позитивний ефект, то його дія призводить до зниження довгострокових середніх витрат виробництва, а від так підприємство за умов додаткового залучення факторів здатне зменшити собівартість продукції [7, с. 169].

Важливою складовою при створенні виробничих комплексів у молочному скотарстві є обов'язкове врахування масштабу виробництва, а для більш змістовного проекту потрібно зважати на типовий розмір господарств галузі. Як зазначає О.А. Козак, визначення типових господарств та їх аналіз у цьому відношенні відкриває можливості для одержання якісних досліджень на рівні підприємств, а останнім часом значний інтерес проявляють й корпоративні структури в питанні залучення майбутніх інвестицій [8, с. 114].

Проведення аналізу впливу масштабу виробництва потребує враховувати виробничу собівартість, але у випадку фактичного значення показників це видається не можливим. Тому за рівнянням виду 1 здійснили дисконтування валових виробничих витрат за 1996-2009 рр., при цьому вартість усіх послідовних періодів була приведена до валових витрат базового 1996 р.

$$BBm(\text{диск.}) = \frac{BBm(\text{ном.})}{(1+i)^n}, \quad (1)$$

де $BBm(\text{диск.})$ - валові витрати дисконтовані до бази 1996 р., тис.грн.; $BBm(\text{ном.})$ - поточні валові витрати в майбутніх періодах, тис.грн.; i - дисконтна ставка, виражена десятковою часткою; n - кількість інтервалів (років), за якими здійснюється нарахування валових витрат в загальному часовому періоді.

У розрахунках враховано показник ставки дисконтування (i). Але після деякої модифікації розрахункової формули складного відсотку дисконтування, яка наводиться в роботі І.А.Бланка [9, с. 79], нами було запропоновано показник такого виду (2) в основі якого вже покладено ІСЦ (інфляції):

$$i = \left(\prod_{i=1}^n ICЦ \right)^{1/n} - 1, \quad (2)$$

де i - середня відсоткова ставка, застосована в розрахунках дисконтування в часі валових витрат за складним відсотком вираженого десятковою часткою; $ICЦ$ - індекс споживчих цін; n - кількість інтервалів за якими проводиться нарахування валових витрат в загальному періоді.

Одержані результати дисконтування валових витрат, а відтак приведення виробничої собівартості до базового періоду (1996 р.) наведено в табл. 1.

Як свідчать результати дисконтування при врахуванні значення ІСЦ за 1996-2009 рр., коливання в часі приведеної собівартості 1ц молока для ПА-ОП “Зоря” становило 18,64-37,99 грн., та ПАОП “Промінь” Красноградського району в межах 18,29-33,08 грн. Значне підвищення відмічається в останні роки із-за досить суттєвих інфляційних процесів.

В зв’язку значних коливань дисконтованих витрат було проведено експоненціальне згладження виробничої собівартості за формулою 3:

$$S_t = (i \cdot X_t) + ((1-i) \cdot S_{t-1}), \quad (3)$$

де S_t - експоненціально згладжена приведена сума виробничої собівартості 1ц молока в t -періоді, грн.; i - ставка дисконту, виражена десятковою часткою; X_t - дисконтоване значення виробничої собівартості 1ц молока в t -періоді, грн.; S_{t-1} - базове значення взяте як середнє за три роки від дисконтованої величини виробничої собівартості 1ц молока, грн.

Дія ефекту масштабу в часі, а також при розподілі валових обсягів виробництва молока в розрізі сільськогосподарських підприємств зображено на рис. 1-4.

З одержаних даних ми можемо наявно оцінити присутність дії ефекту масштабу на процес формування виробничої собівартості. Так в часі тенденція змін для ПАОП “Зоря” пояснюється на 71,7% (рис. 1), а для ПАОП “Промінь” залежність вже 79,5% (рис. 2). Близькість коефіцієнтів вказують на значний внесок даного ефекту, хоча форми дещо відмінні. Таким чином, нех-

тувати даним ефектом при формуванні стратегії конкурентних переваг не слід.

Таблиця 1

Динаміка фактичних та розрахункових показників у товаровиробників молока Красноградського району Харківської області, 1996-2009 рр.*

Роки	Сільськогосподарські підприємства							
	ПАОП “Зоря”				ПАОП “Промінь”			
	Фактична собівартість 1 ц молока, грн.	Приведена (дисконтована) собівартість 1 ц молока, грн.	Експоненціально згладжена приведена (дисконтована) собівартість 1 ц молока, грн.	Валова продукція, ц	Фактична собівартість 1 ц молока, грн.	Приведена (дисконтована) собівартість 1 ц молока, грн.	Експоненціально згладжена приведена (дисконтована) собівартість 1 ц молока, грн.	Валова продукція, ц
1996	18,64	18,64	20,22	52390	18,29	18,29	23,98	19571
1997	23,48	20,66	20,28	47778	33,99	29,90	24,79	19060
1998	27,48	21,27	20,41	52787	30,53	23,63	24,63	17198
1999	22,71	15,46	19,74	65778	21,05	14,33	23,22	20611
2000	31,45	18,84	19,61	68650	37,10	22,22	23,09	23040
2001	46,40	24,45	20,27	73865	34,42	18,14	22,41	27507
2002	38,23	17,72	19,93	70176	43,66	20,24	22,11	29607
2003	45,91	18,72	19,76	71812	52,85	21,55	22,04	31139
2004	57,55	20,64	19,88	68501	61,61	22,10	22,04	29917
2005	54,86	17,31	19,53	70362	74,45	23,49	22,24	36924
2006	89,36	24,81	20,25	61111	84,94	23,58	22,43	38665
2007	80,56	19,67	20,17	54751	126,41	30,87	23,58	40705
2008	150,98	32,44	21,85	53500	165,86	35,64	25,23	46049
2009	200,98	37,99	24,06	63180	175,01	33,08	26,30	46454

*Особисті розрахунки автора за даними статистичних звітів відповідних сільськогосподарських підприємств

Поряд з цим досить суттєвим є врахування впливу ефекту масштабу при встановленні обсягів виробництва молока. Як відомо ефект масштабу із зміною обсягів виробництва може приймати різну дію, мати зростаючий вплив або переходити у фазу спадання і т.д. [10, с. 133-136]. Між іншим дані дослідження закордоном є досить вагомими, одними з яких є вивчення ефекту масштабу на обсяги виробництва (розмір діяльності) – це MES (мінімально ефективний розмір масштабів, або мінімальний розмір діяльності), за якого виробник починає одержувати переваги від масштабу.

Для ПАОП “Зоря” пропонується утримувати обсяги виробництва в межах позитивного прояву ефекту масштабу: 68-72 тис. ц, для ПАОП “Промінь” закладені переваги дозволяють утримувати обсяги в межах 30-35 тис. ц. Подальші зміни можливі в рамках проведення в життя нового технологічного облаштування ферм, підвищення концентрації та децентралізації виробництва.

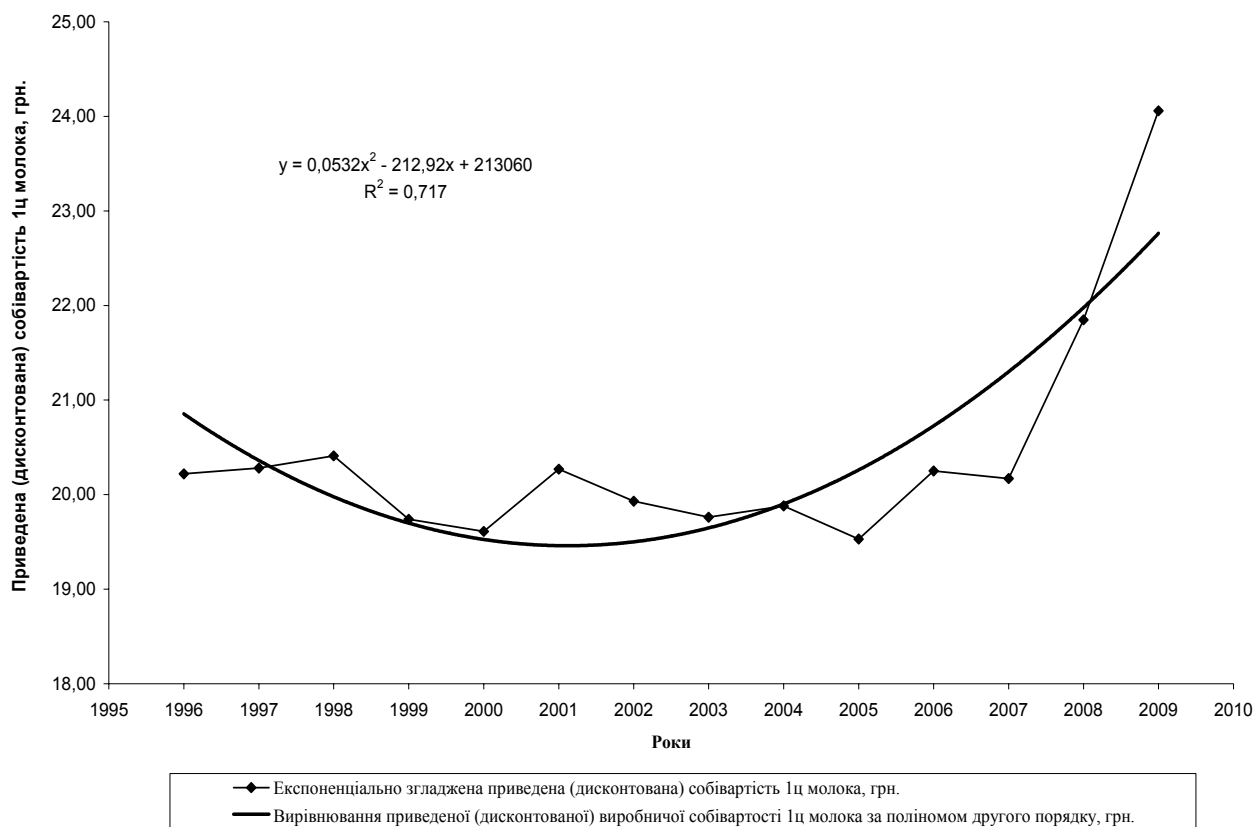

Рис. 1. Динаміка змін експоненціально згладженої приведеної (дисконтованої) виробничої собівартості на відсоткову ставку інфляції в часі на прикладі ПАОП “Зоря” Красноградського р-ну Харківської області за 1996-2009 рр.

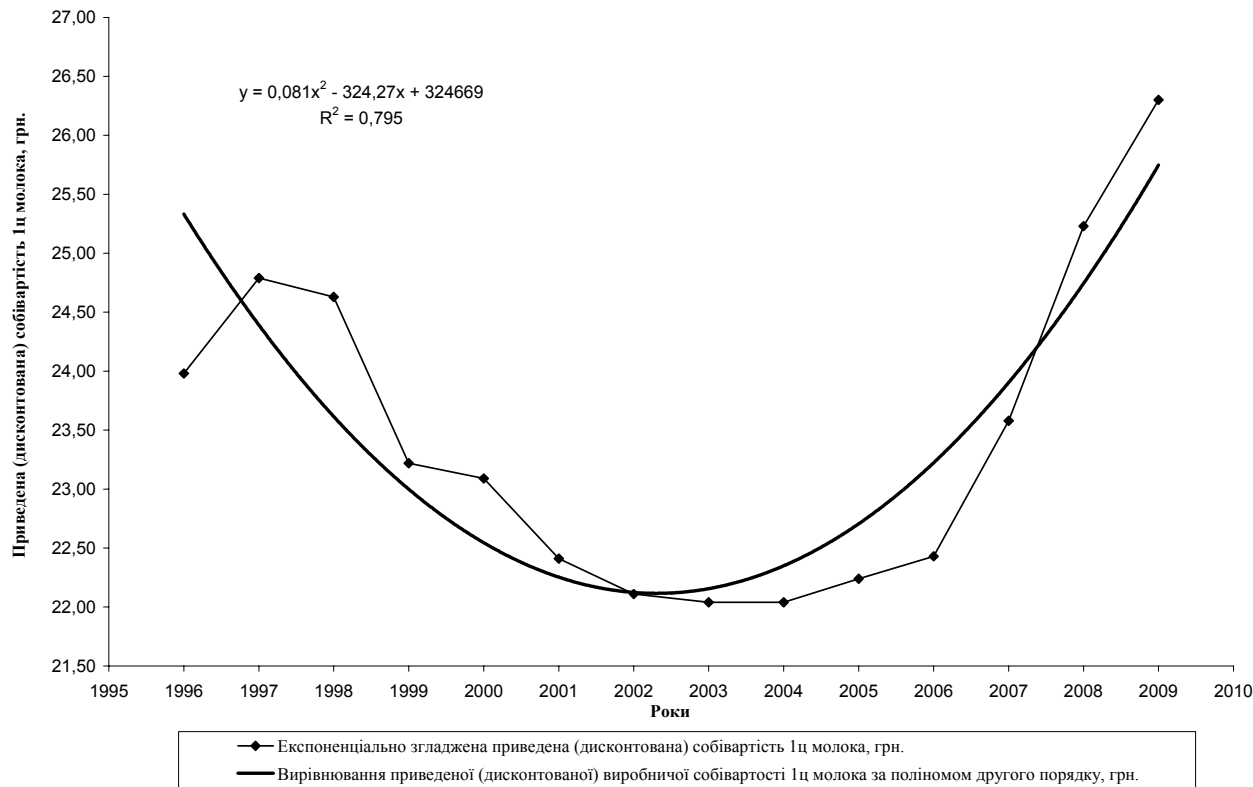

Рис. 2. Динаміка змін експоненціально згладженої приведеної (дисконтованої) виробничої собівартості на відсоткову ставку інфляції в часі на прикладі ПАОП “Промінь” Красноградського р-ну Харківської області за 1996-2009 рр.

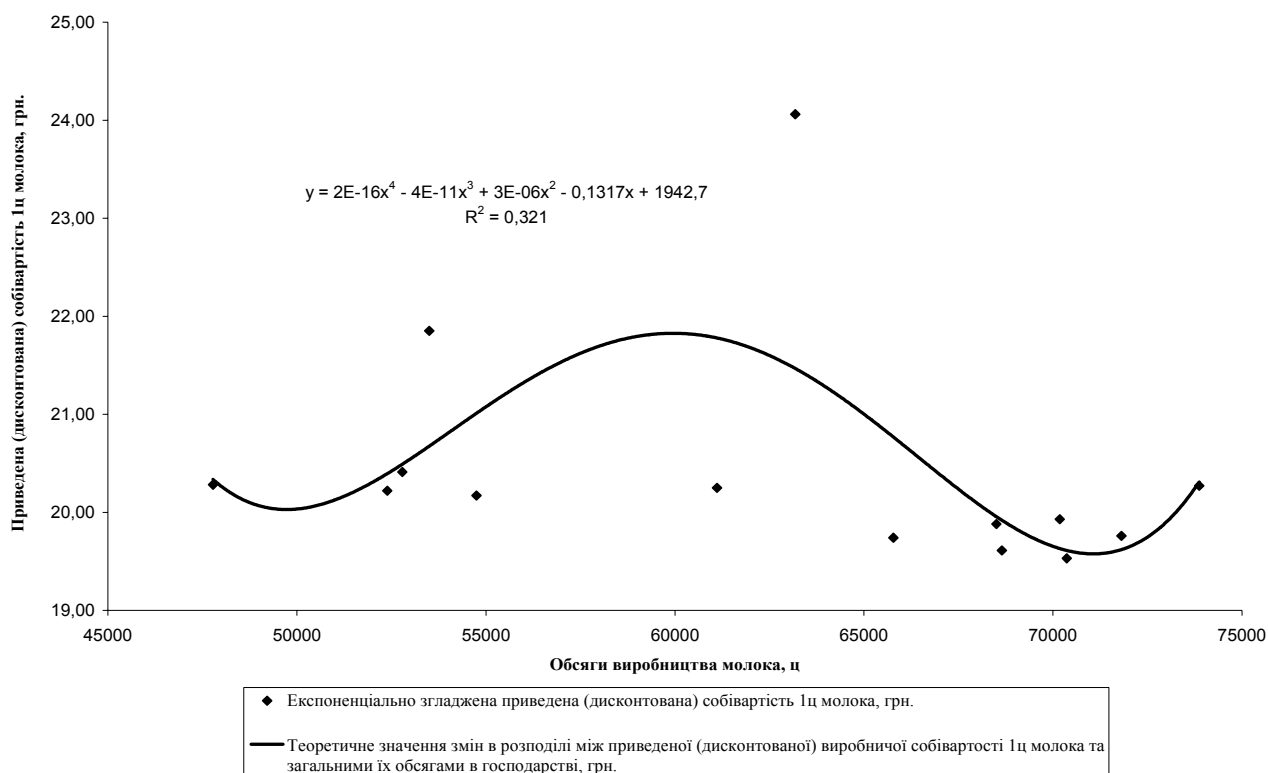

Рис. 3. Залежність змін експоненціально зглаженої приведеної (дисконтованої) виробничої собівартості від валових обсягів виробництва молока на прикладі ПАОП “Зоря” Красноградського р-ну Харківської області за 1996-2010 рр.

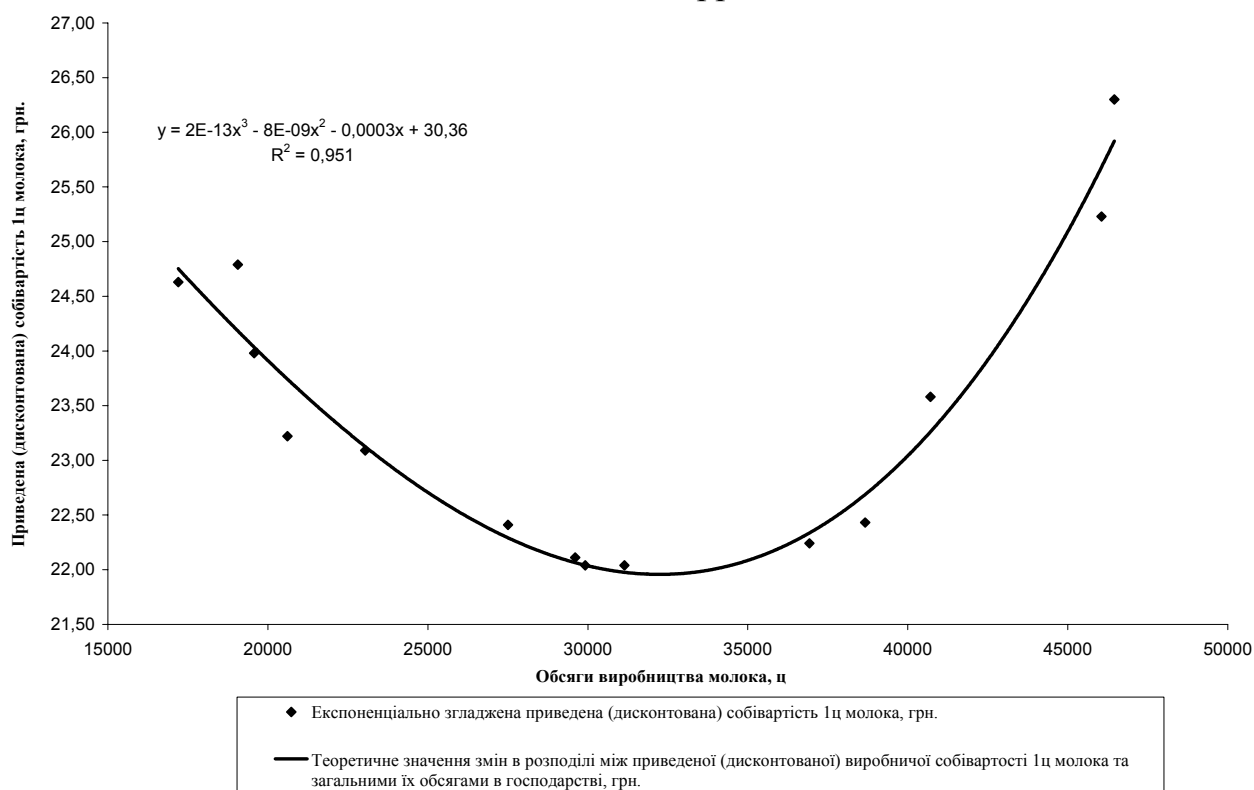

Рис. 4. Залежність змін експоненціально зглаженої приведеної (дисконтованої) виробничої собівартості від валових обсягів виробництва молока на прикладі ПАОП “Промінь” Красноградського р-ну Харківської області за 1996-2009 рр.

Висновки. Встановлено, що молочна галузь на сьогодні перебуває в складному становищі, де існують ряд проблем які вкрай необхідно вирішити. Без таких заходів надія на забезпечення достатнього рівня конкурентоспроможного господарювання видається примарною. Щодо цього наукою та практичним досвідом пропонуються різні варіанти. Але для всіх них передбачається та відводиться відповідне місце саме ефекту масштабу виробництва. На разі актуальність даного напрямку впливає з характеру спаду концентрації і розмірів виробників молока, порушення господарських і економічних зв'язків. Тому маючи переважно дрібні за розміром господарюючі суб'єкти, конкурентні переваги “активно” накопичуються для тих господарств які значно їх перевищують. Отже, крупні підприємства здатні до економії коштів, зменшуючи собівартість молока як в часі так й за збільшенням обсягів виробництва – становляться конкурентоспроможними.

Література:

1. Статистичний щорічник “Сільське господарство України” за 2009 рік / Державний комітет статистики України: Під загальним керівництвом Ю.М. Остапчука. – К., 2010. – 376 с.
2. Agricultural Statistics 2010, Washington, p. 505.
3. Шиян Н.І. Економічні проблеми інтенсифікації виробництва молока в контексті теорії спадної віддачі / Н.І. Шиян, Н.С. Ляліна // Економіка АПК. – 2007. – №11. – С. 74-79.
4. Пащенко О.В. Функціонування ринку молока і молочних продуктів / О.В. Пащенко // Економіка АПК. – 2010. – №8. – С. 43-48.
5. Цимбал В.О. Шляхи подолання кризи у молочній галузі / В.О. Цимбал // Агроінком. – 2010. – №1-3. – С. 21-29.
6. Камінська В.В. Формування локального інтеграційного кластера на виробництві та переробці молока / В.В. Камінська // Економіка АПК. – 2011. – №3. – С. 95-101.
7. Кулішов В.В. Мікроекономіка: Основи теорії і практикум: Навчальний посібник. 2-ге видання, стереотипне / В.В. Кулішов. – Львів: “Магнолія плюс”, 2006. – 332 с.
8. Козак О.А. Концептуальні підходи щодо визначення типових господарств в Україні / О.А. Козак // Економіка АПК. – 2010. – №11. – С. 114-117.
9. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: Учебный курс / И.А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – К.: Эльга, Ника-центр, 2006. – 656 с.
10. Аналітична економія: макроекономіка та мікроекономіка: Навч. Посіб.: У2 кн. / За ред. С.Панчишина і П.Островерха. – Кн.2: Мікроекономіка. – 4-те вид., випр. і доп. – К.: Знання, 2006. – 437 с.

УДК 631.15:657.411:334.722.8

УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

Харченко Н.В., к.е.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія

Досліджено процес організації управління власним капіталом акціонерного товариства. Проаналізовано етапи процесу організації управління власним капіталом акціонерного товариства. Виділені позитивні і негативні риси функціонування власного капіталу. Показані основні завдання при формуванні власного капіталу.